

ODMEVI NA DOGODKE

Andreja Babšek, Zdenka Gajser, Maja Logar

PRAVLJIČNI DNEVI MARIBORSKE KNJIŽNICE

Pripovedovanje pravljic ima v Mariborski knjižnici dolgoletno in bogato tradicijo in nanjo smo navezali tudi letošnji Pravljični dan s posvetovanjem in pravljničnim večerom. Naše vodilo sta pravljica, namen pa, da bi ob njej in z njo negovali umetnost pripovedovanja, spodbujali tudi k branju, poslušanju in odnosu do besede.

Pravljične ure za otroke smo v Mariborski knjižnici pripravljali vse od leta 1971 in še danes predstavljajo temelj književne, knjižne, in knjižnične vzgoje za naše mlade bralce. Srečanje s pravljico je vstopanje v umetnostno besedilo, njegovo dogajanje in nadaljevanje, pogosto je spremljano s kakovostnimi slikanicami in različnimi knjižnimi izdajami, nemalokrat so pravljice skupaj s pravljničarkami in pravljničarji povezani tudi s prvimi stiki s knjižnico in najintenzivnejšimi zgodnjimi spomini nanjo.

Naši pripovedovalci so vselej sledili izrazitim notranjim vzgibom ter povezavam s pravljicami in umetnostjo pripovedovanja. Svoje izkušnje in znanja so prenašali mlajšim kolegom, oboji so jih nadgrajevali v izobraževanjih, se v pripovedovanju zavedali umetniških elementov ustvarjalnosti ter pomenov, ki jih ima pravljica za otrokov razvoj. V takšnem nemirnem in nenehno bogatem vzdušju je bilo nujno, da se je začrtani prostor moral preliti v nove. Po eni strani

se je prenesel v Pravljične dneve, druga pot pa se je nadaljevala v sodelovanja, ki so na številnih izobraževanjih po vsej Sloveniji kot predavateljke vključevala tudi naše pravljničarje.

Pravljice so začele odraslo občinstvo nagovarjati korakoma, pravljični večeri pa so vse bolj postajali mostičke med raznovrstnimi prireditvami in dejavnostmi za mlade in odrasle bralce. Sčasoma se je mesto z nami pripravilo na veliki prodor pripovedovanja in na njegovo strnjeno naselitev na različne časovne in lokacijske umestitve. Prvi pravljični večer za odrasle se je dogodil v letu 1998, prvi Pravljični dan pa leta 2001. Pravljični dnevi so namenjeni vse številnejšemu otroškemu in odraslemu občinstvu, vzporedne pravljične šole in posvetovanja pa strokovnjakom, učiteljem, vzgojiteljem, knjižničarjem ter ljubiteljem pravljic in pripovedovanja. Prireditev se je danes z vsemi svojimi vsebinami trdno umestila v Maribor in predstavlja tudi razpoznaven člen na področju umetnosti pripovedovanja v Sloveniji.

Vseskozi smo za svoje Pravljične dneve iskali nove teme in zgodbe, ki so se v sodobnosti naselile v formi, kjer dogajalni lok sledi osrednji temi in je celodnevno pripovedovanje dopolnjeno s praktičnimi izobraževalnimi vsebinami ter se celota strne v pripovedovalsko glasbeni večer.

Leta 2001 smo na osnovi izkušenj iz predhodnih prizadevanj bližanja umetnosti pripovedovanja odraslim pripravili Pravljični dan, ki se je naslonil na trideset let pripovedovanja pravljic v Mariborski knjižnici in na dva predhodna večera pripovedovanja pravljic odraslim v Pionirski knjižnici Nova vas. Pripovedovalke Ljoba Jenče, Anja Štefan, Liljana Klemenčič, Bina Štampe Žmavc, Sonja Matijević in Zdenka Gajser so v pripovedovanje zajele radijske valove, Pedagoško fakulteto, čajnico Čajek, Gledališko kavarno in kavarno Malo Gosposko, pripovedovanje pa so sklenile s pravljичnim večerom, ki je v Svečani dvorani na Rotovškem trgu globoko preteklost povezal s čisto sedanostjo. Z glasbeno spremljavo je sodelovala skupina Trutamore Slovenice.

Dvojina v letnicah (2002) je Pravljični dan Mariborske knjižnice naselila v kulturni center Sinagoga in ga priključila mednarodnemu simpoziju z naslovom *Iskanje mitskega v mladinski književnosti*, ki ga je pripravila revija Otokr in knjiga. V dopoldanskem in popoldanskem času smo pripovedovali po radiu, v številnih enotah mreže naše knjižnice in v mestni čajnici.

Na pravljичni večer smo povabili pripovedovalke in pripovedovalce iz vse Slovenije, v loku žive pripovedovane besede so popotovali od ljudske do avtorske pravljice. Na pravljичnem večeru za odrasle so nastopili: Ljoba Jenče, Anja Štefan, Liljana Klemenčič, Lilijana Praprotnik-Zupančič, Mady Conde, Vesna Radovanovič, Tone Obadič in Zdenka Gajser. Glasbena gosta sta bila Klarisa M. Jovanovič in Venio Dolenc.

Pomlad 2003 je v okviru Pravljičnega dneva prvič uresničila pravljичno šolo za tiste, ki imajo pripovedovanje radi. Program je s tenkočutnim uvodom vodje Službe za mlade bralce Maje Logar in s predavateljicami Ljoba Jenče, Liljana Klemenčič, Sonjo Trplan in Zdenko

Gajser prinesel vsebine iz umetnosti pripovedovanja in temeljil predvsem na praktični izkušnji. Prvo pravljичno šolo smo sklenili s pravljичnim večerom v Viteški dvorani Mariborskega gradu. Pripovedovale so Ljoba Jenče, Liljana Klemenčič in Zdenka Gajser, glasbena gosta večera pa sta bila raziskovalce zvoka iz Bologne Jasmina Pecič in Luca Vignali – duo Energysounds. V tem obdobju se je zazdelo, da so bila v nizu tridesetletnega dogajanja prizadevanja mnogih naših pripovedovalcev in zagovornikov pravljice, da bi pripovedovanje našlo svoje mesto med vsemi ostalimi umetnostmi, bogato nagrajena.

Jesen 2004 je potekala v znamenju pripovedovanja otrokom in organiziranju pravljичne šole, ki jo je vodila Ljoba Jenče, pravljичni večer pa smo postavili v Veliko dvorano Narodnega doma, kjer sta pripovedovala Ljoba Jenče in Folke Tegethoff. Tokrat se je pravljичni večer prvič pretil v pravljичno noč v Dvorani Gustaf v Pekarni, kjer sta pripovedovala Zdenka Gajser in Sekumady Conde; s čutno glasbeno spremljavo je sodeloval Vasko Atanasovski.

Leto 2005 smo Pravljični dan ponovno pospremili s pravljичno šolo, ki jo je vodila Ljoba Jenče. Čez dan smo pripovedovali otrokom, pravljичni večer pa smo pripravili v sodelovanju z graškimi festivalom *Magic of Stories* in ga postavili v Narodni dom. Gostili smo Fabiena Kacheva iz Francije, Lauro Kibel iz Italije, Folkea Tegethoffa iz Avstrije ter Ljoba Jenče iz Slovenije. Osrednja tema tega večera je bila skupni pravljичni prostor raznoterih dežel, jezikov, kultur in pripovedovalskih pristopov.

Oktobra 2006 smo v pravljичni šoli, ki jo je vodila Ljoba Jenče z gostjo Giovanno Galimberti Casarin, evritmistko iz Italije, vadili poglobljeno delo z besedo in gibom. Pravljični večer so oblikovale udeleženke pravljичne šole, navezoval se je na skrivnosti salamandrov, silfov, vil

in škratov. Hkrati je to leto v sodelovanju z Ljubo Jenče nastajal tudi prvi priročnik o pripovedovanju ljudskih pravljic *Sedi k meni, povem ti eno pravljico*. Nekoliko prej, vendar istega leta, je izšel tudi zbornik ob petdesetletnici mladinskega knjižničarstva v Mariboru *Splet znanja in domišljije*, v katerem je lepo razvidno, kako zelo se je pravljica zmeraj prepletala z dejavnostmi, namenjene mlademu bralcu.

Leto 2007 je bil spet čas Pravljičnega dne s pravljlično šolo, ki sta jo zaradi velikega zanimanja ponovno izvedli Ljuba Jenče in Giovanna Galimberti. Gradili smo notranje podobe slovenske pravljice ter se dotaknili vrednot mitične predstavnosti prednikov in v njih prepoznali sporočila za sodobnost. V pravljlični večer v Svečani dvorani Rotovž so nas popeljali pripovedovalci Ljuba Jenče, Lilijana Klemenčič, Vesna Radovanovič, Tone Obadič, Andreja Babšek, Lidija Gačnik Gombač in Zdenka Gajser, v glasbenem programu pa sta nastopila Lili Cvetko in Borut Žerdoner.

Leto 2008 so ponovno zaznamovali premiki, k pripovedovanju se je postavilo posvetovanje *V pravljice prost vstop*, ki je v skupni prostor privabilo številne strokovnjake in znanstvenike različnih področij, pristopov in stališč. Zanimale so nas pripovedke in pravljice v svoji pojavnosti, zapisu in interpretaciji, orisati smo želeli njihovo življenje in opozoriti na njihovo poustvarjanje, uporabo in funkcijo v sodobnem svetu. Zgodba se je vila od pripovedovalcev do zapisovalcev, od preteklosti v sodobnost, iz različnih koncev dežele v pisano besedo in likovno podobo, v prenose v raznotere medije in v večer izjemne pripovedovalsko-glasbene skupine Za 2 groša fantazije.

Pod zapisanim imenom večera se združuje skupina imenitnih mladih pripovedovalcev, ki je leta 2003 pričela pravljico raziskovati kot kratko radijsko formo. Danes na svojih Pravljičnih

Rešetanjih navdušujejo poslušalce po vsej Sloveniji. Pravljice zajemajo iz domačega in tujega izročila, iščejo jih v knjigah, revijah, zbirajo jih na terenu ter za njimi brskajo po starih posnetkih. Člani stalne uredniške ekipe so: Alenka Veler, Nataša Bivic, Petra Slatinšek, Pavel Koltaj, Špela Frlic, Zaš Brezar in Ana Duša. Pravijo, da v groševi ekipi delajo iz užitka, ker jim je lepo, ker imajo radi dobre zgodbe in živo pripovedovanje. Svoja pripovedovanja na izjemno zanimiv način prepletajo z glasbo, kar daje dogodku še posebno barvitost.

Posvetovanje *V pravljice prost vstop*

Pravljični dan, ki smo ga v Mariborski knjižnici pripravili lansko jesen, je v svojem izobraževalnem sklopu izobilkaval pomembno novost. Če se je doslej posvečal zgolj praktičnemu piljenju večšine pripovedovanja, se je konec prvega in začetek drugega desetletja obarval teoretično. Pravljično šolo je namreč zamenjalo posvetovanje *V pravljice prost vstop*. Tkalo ga je trinajst raziskovalcev, usmerjala priznana etnologinja Mojca Ramšak, obogatila pa Maja Logar s pogovorom z ilustratorjema, ki sta s svojo likovno govorico izjemno pomembno zaznamovala slovenski prostor, Ančko Gošnik Godec in Zvonkom Čohom.

Za pravljice je značilno, da v sebi nosijo življenjske skrivnosti, ki ne bodo nikoli povsem odstrte, četudi jih proučuje izjemno število ved in raziskovalcev. To je potrdilo tudi to posvetovanje. Prispevki so pravljico osvetljevali iz najrazličnejših zornih kotov, kar se je razvilo v krasno polifonijo mnenj, ki je zagotavljala živo zanimanje večine udeležencev, hkrati pa nazorno prikazala razprtost in heterogenost pravljice. Morda bi omenili le to, da je večina prispevkov kljub temu nastajala s posebnim ozirom na otroka, vendar so imeli avtorji tudi tukaj povsem

različna izhodišča. Poleg pogostejšega, ki se na otroka obrača kot na osrednjega naslovnika, smo lahko opazili tudi pogled na otroka, ki je kot predmet proučevanja zapostavljen.

Zelo nevhvaležno je v tako kratkem zapisu objektivno povzeti jedra vseh referatov, ki bodo svoj prostor dobili v posebni publikaciji. V prvem delu se je zvrstilo pravljicnih sedem referatov, od katerih se je vsak naslednji delno prekril s prejšnjim in predvsem razprl novo področje raziskovanja: ženske študije so se povezale s pripovedovanjem, pripovedovanje s priredbami, knjižničarstvom in družinsko terapijo, etnologija pa je vse zaokrožila. Svoja videnja so predstavile Liljana Burcar, Andreja Babšek, Ljuba Jenče, Anja Štefan, Ida Mlakar, Irena Matko Lukan in Mojca Ramšak. Drugi del posvetovanja, v katerem je nastopilo pet raziskovalcev, je nadaljeval z etnologijo, vendar je referat Barbare Ivančič Kutin pozornost občinstva preusmeril v terensko raziskovanje folkloristike, Ursula Sereinig pa je razširila geografske meje v zamejstvo in predstavila knjigo *Križ kraž kralj Matjaž*, posvečeno slovenskim igram in igračam. Trije prispevki so dogajanje posvetovanja zasukali v zgodovino: s pravljicami smo se sprehodili skozi Maribor, izluščili povzetek spoznanj s septembrskega svetovnega kongresa IBBY in staknili zgodbo z zgodovino, nato pa smo konkretno živečo osebo pospremili v legendo. Svoje perspektive so poslušalcem predočili Dragica Haramija, Darka Tancer Kajnih in Igor Cvetko. Posvetovanje je zaključil prispevek sicer odsotne avtorice Marije Stanonik, ki je predstavila knjižno zbirko Glasovi.

Vse barve so pomembne v življenju

Ančka Gošnik Godec in Zvonko Čoh sta bila na posvetovanju naša ilustratorska

gosta. Ko se nam je zdelo nujno, da orišemo tudi likovni vidik zgodbe, povedke in pravljice, sta kljub svoji drugačnosti k nam ves čas stopala sočasno. Ančka Gošnik Godec z mehкими in poetičnimi upodobitvami številnih ljudskih pravljic in Zvonko Čoh s presenetljivimi in robato humornimi barvami slovenskega ljudskega izročila. Raznovrstnost in stičnost sta se slednjič povezali v edino pravo celoto. Oba rojena v Celju, oba slikarja z diplomom Akademije za likovno umetnost v Ljubljani, mestu, kjer sta si ustvarila tudi dom. Oba z izjemnim ilustratorskim opusom, brez katerega si ne znamo predstavljati prostora slovenske knjižne ilustracije, ves čas močno prisotna tudi v periodiki za otroke, za svoje ilustratorsko delo oba večkrat nagrajena s prestižnimi nagradami. Marsikatero pravljico in pesem smo si morda bolj zapomnili po njuni likovni podobi kot po sami zgodbi ali pa jo z njo vsaj neobhodno povezujemo.

Kako bi si lahko predstavljali slovenske izštevance, zbadljivke in pesmi iz *Enci benci na kamenci* brez Čohovih nabritih prizorov ter upodobitev ljudi, živali in situacij, ki presenečajo s svojimi nenavadnimi, osupljivimi, humornimi in živopisanimi pristopi? Pa dela, ob katerih se ilustracija prepleta in skorajda polaga v vzdušje besedil igralca, pesnika in pisatelja Andreja Rozmana Roze? Zvonko Čoh se odlično poda tudi mladostniškemu okusu in knjigam, kot so *Skrivni dnevnik Jadrana Krta* (Townsend, S.), *Teta Magda* (Makarovič, S.), *Tudi jaz ljubim zdravje* (McPherson, A.), *Tigrova bolečina* (Donner, C.) in *Pod milim nebom* (Muck, D.); skoraj ne bi mogli najti primernejšega likovnega spremljiva. Ne tako dolgo nazaj upodobljen Čohov Kekec je nemalokrat prekril pretekle likovne in filmske upodobitve tega slovenskega junaka, *Obuti Maček* (Perrault, C.) s svojimi pogumnimi oškornjenimi odločitvami ne zna biti drugačen, kot

da v rdečini razkriva svoje zmagoslavno hudomušne poglede, in *Bedak Jurček* za nas živi samo še med lepo okrašenimi graščaki in s svojo presenetljivo pojavo neti naše naklonjenosti.

Ančka Gošnik Godec je zaznamovala pravljичne svetove dveh in celo treh generacij: v nas so globoko zarisane ljudske pravljice *Repa velikanka*, *Janček Ježek*, *Pastirček*, *Zverinice iz Rezije*, *Mamka Bršljanka*, *Zlata ptica*, *Tri botre lisičice*, pa *Volk in sedem kozličkov* (Grimm, J., W.), povest Franceta Bevka *Lukec in njegov škorec*, *Muca Copatarica* in druge pravljice Ele Peroci, Strniševa *Lučka Regrat*, *Snežaki v vrtcu* (Jurca, B.), *Prigode koze Kunigunde* (Brenk, K.), poezija Neže Maurer in Toneta Pavčka, pa čisto posebna slikanica *Zelišča male čarovnice*, ki jo je spisala Polonca Kovač. Junaki Ančke Gošnik Godec oživijo z izrazitimi razpoložensjimi potankostmi, močnimi pogledi, milino in pravljичnostjo. Odeti so v oblačila, polna nadrobnih detajlov in vzorcev, pogosto tudi živali. Dogajalni prostori so natančno izrisani in v njih najdemo toliko značilnosti in povezav z resničnostjo ali pravljичnostjo, da so ilustracije vselej tudi vznemirljiva raziskovanja. Ob tem so potresene še z zastrto simboliko, kdaj z drobnimi znamenji in zgodbami ter pogosto z izdelanimi izrisi, ki do najmanjše študijske prepoznavnosti burijo radovednost in željo po vstopanju.

Ančka Gošnik Godec je izjemno čuteča opazovalka in občudovalka narave, pa tudi pravljичnosti in poetičnosti, Zvonko Čoh pa je večno duhovit, šaljav in zabaven, resničen v svoji nenavadnosti, drznosti in barvitosti. Kljub popolnoma različnim pristopom sta si sorodna po močni simboliki, po izrazitih detajlih, večplastnosti, ugibanjih in poteh, polnih nepredvidljivosti, ki pri obeh pogosto najdejo prostor za humorne plasti in ustvarjalna presenečenja. Oba se lepo prilegata pravljичnemu in ni jima tuja niti ilustracija, ki temelji na konkretnih

dejstvih, bogatem skupku znanj, virov in informacij. Kakor v tej zvrsti vselej zaživita razpoznavna natančnost in širina, in v pravljичnem izstopi domišljjsko ter se prelije v razsežnosti svobode, se v ilustracijah, ki se dotikajo slovenske pokrajine, dragoceno izrišejo njene linije, odtenki, običaji in življenje.

Viri in literatura

Darja Kramberger, Maja Logar (ur.), 2006. *Splet znanja in domišljije: zbornik ob petdesetletnici mladinskega knjižničarstva v Mariboru: 1953–2003*. Maribor: Mariborska knjižnica.

Zdenka Gajser, Maja Logar, Aleš Žigart (ur.), 2008. *Pravljični dan s posvetovanjem V pravljice prost vstop: 20. november 2008, Svečana dvorana na Rotovškem trgu 1 v Mariboru*. Maribor: Mariborska knjižnica.

Za 2 groša fantazije: <http://www.za2grosafantazije.com/> [uporabljeno 2009-03-25]

Prispevek načrtovane monografije *V pravljice prost vstop*

Prispevke posvetovanja *V pravljice prost vstop* in Pravljičnega dne 2008 dne bomo oblikovali v monografijo, Mariborska knjižnica pa bo z njo nadaljevala izdajateljsko založniško pot, ki se ob dragocenih izdajah revije *Otrok in knjiga* samostojno navezuje predvsem na knjižničarstvo ter posebej izpostavlja mladinsko knjižničarstvo ter v zadnjem času tudi področje pravljice in umetnosti pripovedovanja. Ob publikacijah *Splet znanja in domišljije: zbornik ob petdesetletnici mladinskega knjižničarstva v Mariboru: 1953–2003* (2006) ter *Sedi k meni, povem ti eno pravljico* (2006), priročniku pripovedovanja, ki smo ga pripravili skupaj z Ljubo Jenče, bo načrtovano delo prinašalo pestre pristope v zanimivo in interdisciplinarno videnje pripovedke in pravljice.

V tej številki revije *Otrok in knjiga* po dogovoru z organizatorji Pravljičnega dne in posvetovanja napovedujemo

načrtovani zbornik referatov s prispevkom Andreje Babšek *Pravljična in ženskost* (gl. str. 36).

Maruša Avguštin

ZNAČILNOSTI 8. SLOVENSKEGA BIENALA ILUSTRACIJE

8. slovenski bienale ilustracije, ki je tudi tokrat potekal v Cankarjevem domu v Ljubljani, ni prinesel nič izrazito novega, vendar je razstava pokazala, da še vedno raste. Znotraj utrjenih pravil za sprejem avtorjev na razstavo je bilo zaznati premike, ki že dalj časa kažejo na naraščajočo veljavo ilustracije na sploh, na njeno poseganje na področja literarnih del, namenjenih odraslim, kjer izstopa poezija, in na večjo zastopanost ilustracij v revijalnem in dnevnem tisku za odrasle. Razstava je opozorila na nekatere izjemne ilustratorske dosežke tako v klasični slikarski ilustraciji kot v rabi novih tehnologij, kjer se računalnik zares izkazuje le kot eno od likovnih orodij, s katerim so v načelu možni enaki dosežki, kot jih dajeta čopič ali ročna risba. Večje število mladih ilustratorjev, med njimi tudi kar nekaj študentov, vnaša v ilustracijo novo likovno senzibilnost in tako pritrjujejo misli Marijana Tršarja, ki je v knjigi *Slovenska slikanica in knjižna ilustracija za mladino 1945–1975* (Mladinska knjiga, 1978) zapisal, da bo nove ilustratorske izraze prinesla nova generacija slikarjev. Njegova napoved se še posebej v zadnjih letih vidno uresničuje. Morda pa ni zanemarljivo, da je bila na zadnjem bienalu prav med mladimi razstavljalci pogosta raba črno-bele risbe s svinčnikom.

Hkratno ogledovanje ilustracij in spremljajočih ilustriranih knjig na raz-

stavi je opozorilo na skrite čare podob v knjigah, ki včasih na stenah niso bili tako očitni.

Avtorskih slikanic je bilo na prireditvi razmeroma malo, a so predstavljale zelo različne vsebine in likovne ponazoritve. Izvirnost in izjemnost **Lile Prap** je v njeni sposobnosti združevanja igrivosti in poučnosti v besedah in značilni likovni govorici, ki se približuje znakom in ob tem ohranja igrivost in polno izrazno moč, privlačno otrokom in odraslim. Na bienalu je bila zastopana z avtorsko slikanico *Kam gredo sanje?* (Mladinska knjiga, 2008), **Eka Vogel**nik je z *Okci, dober dan* (Mladinska knjiga, 2006) v akvarelni tehniki duhovito obdelala stare otroške igre s prepletom besednih, glasbenih in lutkovnih elementov kot hommage Mariji Vogelnik. **Andreja Pekl**ar je za svojega *Varuha* (Inštitut LU, Ljubljana, 2006) uporabila tuš in računalnik in z besedilom in s slikami sugestivno posredovala filozofsko obarvano zgodbo, namenjeno odraslim. Njena luna je na razstavi izžarevala skrivnostno magično moč in obvladovala velik del prostora.

Humorja je bilo na 8. slovenskem bienalu ilustracij bolj malo.

Troje tehnično različnih obravnav ob hkratni vrhunski izvedbi in izrazni intenzivnosti v interpretaciji literarnih predlog so prispevali Zvonko Čoh, Kostja Gatnik in Alenka Sottler.